

Asia: VN/12734/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen

Avioliiton kumoaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

-

Ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

-

Muut huomiot

Onko teillä muuta lausuttavaa ehdotukseen liittyen?

Oikeusministeriö on pyytänyt ulkoministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen (VN/12734/2019). Ulkoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Kuten luonnoksessa on todettu, Suomi on useamman sellaisen kansainvälisen ihmisoikeussopimuksen osapuoli, joka sisältää pakottamalla taikka alaikäisenä solmittua avioliittoa koskevia tai näihin tilanteisiin soveltuvia määräyksiä. Näitä ovat erityisesti kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 67 ja 68/1986; CEDAW-sopimus) ja yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (SopS 52 ja 53/2015; Istanbulin sopimus). Ulkoministeriö huomioi tässä yhteydessä, että vuonna 1989 tehty YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1991. Myös ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanoa valvova ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (GRETA) on yleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa koskevissa raporteissaan antanut pakkoavioliittoa koskevia ehdotuksia. Nyt ehdotettavalla sääntelyllä on siten merkitystä myös ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa.

Eriytyisen tärkeää on huomata, että pakkoavioliitto on naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan muoto ja toimet pakkoavioliittojen poistamiseksi ovat osa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaista toimintaa. Ulkoministeriö pitää myönteisenä, että sääntelytarpeita on arvioitu erityisesti väkivallan uhrin asemasta käsin ja tarkoituksin parantaa pakkoavioliiton oikeusvaikutusten poistamista koskevaa sääntelyä. Edellä mainituista sopimuksista erityisesti Istanbulin sopimus ja sen 32 artikla onkin huomioitu luonnoksessa. Ulkoministeriö toteaa, että Istanbulin sopimuksen voimaan saattamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 155/2014 vp) on katsottu, ettei 32 artiklan määräyksen voimaansaattaminen ole edellyttänyt lainsäädäntömuutoksia.

Kuten luonnoksessa on niin ikään todettu, Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO) julkaisi 2.9.2019 ensimmäisen Suomea koskevan raporttinsa, jossa arvioidaan Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa. Raportti on toimitettu Istanbulin sopimuksen osapuolten komitealle, joka on antanut Suomelle suosituksen GREVION raportissaan antamien näkemysten täytäntöönpanemiseksi.

GREVION raportissa kehoitetaan (encourage) Suomen viranomaisia sisällyttämään sovellettaviin säädöksiinsä mahdollisuuden mitätöidä, kumota tai purkaa pakottamalla solmittu avioliitto. Ulkoministeriö toteaa tässä yhteydessä, että GREVIO on katsonut Istanbulin sopimuksen pakkoavioliiton siviilioikeudellisia seuraamuksia koskevalla määräyksellä tavoiteltavan nimenomaan sitä, ettei tyttöjen tai naisten tarvitsisi kantaa siviilisäättyyn liittyviä seurauksia vapautuessaan vastoin tahtoaan solmituista avioliitoista. Ulkoministeriön mukaan tämän tavoitteen saavuttamista tulisi käsitellä erityisesti sääntelyvaihtoehtoja (kohta 5.1) ja avioliiton kumoamisen oikeusvaikutuksia (27 b §; kohta 7) arvioitaessa. Näin voitaisiin arvioida sitä, mahdollistaako avioliiton kumoaminen esitettyssä muodossaan tämän tavoitteen saavuttamisen.

Ulkoministeriö kiinnittää huomioita lisäksi siihen, että GREVIO on myös kehottanut painokkaasti Suomen viranomaisia harkitsemaan pakkoavioliiton sisällyttämistä rikoslakiin erikseen määriteltynä, jotta näiden rikosten erityisluonne tulisi otetuksi huomioon ja jotta lainvalvontaviranomaiset ja tuomioistuimet voisivat soveltaa tätä rikosta koskevia säännöksiä. Lisäksi GREVIO on kehottanut Suomea säätämään yleissopimuksen 37 artiklan 2 kohdan mukaisesti rangaistavaksi aikuisen tai lapsen tahallisen houkutteleminen toisen valtion alueelle tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon.

Luonnoksessa on huomioitu myös CEDAW-sopimus ja erityisesti sen 16 artikla. CEDAW-sopimuksen 16 artiklassa määrätään muun muassa, että poistaakseen naisten syrjinnän kaikissa avioliittoon ja perhesuhteisiin liittyvissä asioissa, sopimusvaltioiden tulee turvata sama oikeus vapaasti valita aviopuolisonsa ja mennä avioliittoon vain omasta vapaasta tahdostaan sekä yhtäläiset oikeudet ja vastuu avioliiton aikana ja sen purkautuessa samoin kuin yhtäläiset oikeudet ja vastuu vanhempina, siviilisäädystä riippumatta, lapsiinsa nähden samoin kuin yhtäläiset oikeudet ja vastuu lapsen holhouksen, huollon, valvonnan tai adoption tai vastaavien järjestelmien suhteen. Kaikissa

tapauksissa lapsen etu on ensisijainen. Lisäksi artiklan mukaan lapsen kihlaaminen ja lapsiavioliitto on katsottava mitättömiksi.

Ulkoministeriö katsoo, että on tärkeää, että myös nämä CEDAW-sopimuksen määräykset huomioidaan vaihtoehtojen arvioinnissa myös siltä osin, mikä merkitys eri sääntelyvaihtoehdoilla on myös erityisesti lapsiin liittyvissä asioissa. Ulkoministeriö toteaa, että myös GREVIO on raportissaan vaatinut Suomen viranomaisia ryhtymään tarvittaviin toimiin, lainsäädännön muutokset mukaan lukien, varmistaakseen, että tuomioistuimilla on velvollisuus käsitellä kaikki naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvät asiat päätettäessä huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta.

Pakkoavioliittoon ja alaikäisenä solmittuun avioliittoon liittyviä kysymyksiä on käsitelty muun muassa CEDAW-komitean yleissuosituksessa nro 35 sukupuoleen perustuvasta naisiin kohdistuvasta väkivallasta (CEDAW/C/GC/35), CEDAW-komitean ja lapsen oikeuksien komitean yhteisessä yleissuosituksessa nro 31/yleiskommentissa nro 18 haitallisista käytännöistä (CEDAW/C/GC/31 – CRC/C/GC/18) sekä lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 20 lapsen oikeuksien täytäntöönpanosta nuoruusiässä (CRC/C/GC/20).

Ulkoministeriö pitää myönteisenä sitä, että luonnoksessa huomioidaan avioliiton kumoamiseen liittyen, että myös henkilön nuori ikä voi olla osoituksena siitä, ettei hän ole voinut antaa vapaaehtoista suostumustaan avioliittoon.

Kuuppelomäki Katja
Ulkoministeriö